

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011 – 2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Diana Markush

Postavení notáře v dědických věcech

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Martina Prokopová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2011 - 2014

BACHELOR THESIS

Diana Markush

Status of notaries in matters of succession

Prague 2014

The bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Martina Prokopová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Diana Markush.....

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat vedoucí své bakalářské práce JUDr. Martině Prokopové za odborné vedení bakalářské práce, cenné připomínky a za její trpělivost.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje otázce postavení notáře v dědickém řízení. První kapitola je zaměřena obecně na řízení o dědictví, jeho pojem a právní úpravu. Druhá kapitola je pak zaměřena na notáře a jeho činnost, přičemž v ní bude pojednáno obecně o notářství a dále o předpokladech pro funkci notáře a obecnou charakteristiku jeho činnosti. Třetí kapitola se pak již zaměří na postavení notáře v dědických věcech. Čtvrtá kapitola pak bude zaměřena na vybrané úkony, které notář činí v rámci dědického řízení v praxi. Jedná se konkrétně o vyhledávání závěti, vyznění dědiců a zjišťování zůstavitelova majetku.

Klíčové pojmy

Dědictví, dědic, notář, zůstavitel.

Annotation

My bachelor thesis deals with the status of notaries in matters of succession. The first chapter focuses on general proceedings of heritage, its concept and law regulation. The second chapter is focused on the person of notary and his work, in which it is discussed in general the notary and the prerequisites for the notary and the general characteristics of his activities. The third chapter is devoted to the position of notary in matters of succession. The fourth chapter focuses on selected acts that a notary does in the inheritance proceedings in practice. This involves the search of will, notification of heirs and detection of deceased person's property.

Key words

Deceased, heir, heritage, notary.

Obsah

Úvod.....	8
1 Dědické řízení	10
1.1 Dědické řízení a jeho právní úprava.....	10
1.1.1 Právní úprava	10
1.1.2 Dědické řízení v rámci civilního procesu	10
1.1.3 Předpoklady dědění.....	12
1.1.4 Funkce dědického řízení	14
1.1.5 Účastníci dědického řízení	14
2 Notář a jeho činnost	16
2.1 Obecně o notářství, notářích a právní úpravě	16
2.2 Předpoklady pro výkon funkce notáře a charakteristika jeho činnosti v obecné rovině.....	18
2.2.1 Předpoklady pro výkon funkce notáře	18
2.2.2 Činnost notáře v obecné rovině.....	20
3 Postavení notáře v dědických věcech	24
3.1 Historický vývoj.....	24
3.2 Zahájení řízení o dědictví, průběh řízení	27
3.3 Specifika postavení notáře v dědických věcech	32
3.4 Usnesení o dědictví, možnost dodatečného projednání.....	35
3.4.1 Rozhodnutí o dědictví	35
3.4.2 Dodatečné projednání dědictví.....	38
4 Vybrané úkony v rámci dědického řízení v praxi.....	42
4.1 Vyhledávání závěti	42
4.2 Vyrozumění dědiců.....	45
4.3 Zjištění zůstavitelova majetku	46
Závěr.....	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
SEZNAM ZKRATEK.....	53
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	I

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu věnovat otázce postavení notáře v dědickém řízení. Téma jsem si zvolila proto, že s dědickým řízením se ve svém životě setká prakticky každý z nás. Toto téma proto považuji za praktické a zároveň užitečné, neboť i pro účastníka dědického řízení je vhodné znát alespoň základní informace o tom, jaké úkony a za jakým účelem notář v dědickém řízení činí.

Notář je jednou z právních profesí, přičemž vykonává celou řadu činností a úkonů. Nejčastěji se setkáváme například s ověřováním podpisů a listin nebo s pořizováním notářských zápisů, realizací úschov, ale častým jevem je také činnost soudního komisaře v rámci řízení o dědictví. Řízení o dědictví má celou řadu specifik a notář v rámci takového řízení musí vykonat celou řadu činností. V této bakalářské práci se zaměřím jednak na postavení notáře v dědických věcech, ale také na obecné postavení a činnost notáře a na praktické úkony, které musí notář učinit v rámci dědického řízení.

Cílem této bakalářské práce je hlavně určit, jaká jsou specifika činnosti notáře v dědickém řízení oproti jeho ostatním činnostem, které jsou velmi různorodé. Druhým cílem je pak charakteristika jednotlivých úkonů, které notář v praxi činí v rámci dědického řízení, a možných problémů a komplikací, které se s těmito úkoly mohou v praxi pojít. V této práci se pokusím odpovědět na výzkumnou otázku, která zní: Jaká jsou hlavní specifika činnosti notáře v dědickém řízení oproti ostatním činnostem, které notář v rámci své praxe vykonává?

V první kapitole této práce se zaměřím obecně na řízení o dědictví, jeho pojem a právní úpravu. V této kapitole vysvětlím pojem dědické řízení a stručně pojednám o jeho právní úpravě v českém právním řádu. Tato kapitola je spíše teoretickým úvodem, na který navážu v dalších kapitolách této bakalářské práce. Druhá kapitola se pak zaměří právě na notáře a jeho činnost, přičemž v ní bude pojednáno obecně o notářství a dále o předpokladech pro funkci notáře a obecnou charakteristiku jeho činnosti. Cílem této kapitoly je jednak

vymežit pojmy notářství a notář a dále pojednat o právní úpravě činnosti notářů, stejně jako o podmínkách, které musí jedinec splnit, aby se mohl stát notářem.

Třetí kapitola se pak již zaměří na postavení notáře v dědických věcech. Vzhledem k tomu, že v této oblasti došlo k podstatnému vývoji a postavení notáře v dědických věcech se významně měnilo, zaměřím se v této kapitole nejprve na novodobou historii postavení notáře v dědických věcech. Následně se pak již zaměřím přímo na zahájení řízení o dědictví a jeho průběh, dále specifika činnosti notáře v dědických věcech a nakonec se zaměřím na usnesení o dědictví a možnost dodatečného projednání dědictví. Čtvrtá kapitola pak bude zaměřena na vybrané úkony, které notář činí v rámci dědického řízení v praxi. Těchto úkonů je celá řada a proto jsem si pro účely své bakalářské práce zvolila pouze následující tři, na které se zaměřím podrobněji. Jedná se konkrétně o vyhledávání závěti, vyrozumění dědiců a zjišťování zůstavitelova majetku.

1 DĚDICKÉ ŘÍZENÍ

1.1 DĚDICKÉ ŘÍZENÍ A JEHO PRÁVNÍ ÚPRAVA

1.1.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA

Dědické řízení, neboli řízení o dědictví, je upraveno v ustanoveních § 137 - 170 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“). Do konce roku 2013 byla právní úprava řízení dědictví upravena v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Hmotněprávní úpravu dědického práva najdeme v § 1475 - 1490 zákona č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku (dále jen „občanský zákoník“, popř. „OZ“). Do 31. 12. 2013 se hmotněprávní úprava dědického práva nacházela v předchozím občanském zákoníku, kterým byl zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dědění bylo upraveno konkrétně v ustanoveních § 460-487.

1.1.2 DĚDICKÉ ŘÍZENÍ V RÁMCI CIVILNÍHO PROCESU

Civilní proces rozlišuje dva druhy řízení, kterými jsou řízení sporné a nesporné. Dědické řízení je zvláštním řízením druhem nesporného řízení. Nesporným řízením je řízení, které má spíše preventivní funkci a působí do budoucna, oproti tomu sporné řízení má funkci reparační. Meritorní rozhodnutí v nesporném řízení má obvykle konstitutivní povahu, zatímco meritorní rozhodnutí ve sporném řízení má obvykle povahu deklaratorní.¹ Konstitutivním rozhodnutím je rozhodnutí, které vytváří hmotně právní následky, tzn., že zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti. Deklaratorním rozhodnutím se rozumí rozhodnutí, které nevyvolává přímo nové hmotně právní následky, ale autoritativně zjišťuje, neboli deklaruje existenci případně neexistenci určitého právního vztahu právního vztahu, resp. práv nebo povinností z něj vyplývajících. Přitom zpravidla takové rozhodnutí vyslovuje i důsledek, který z tohoto zjištění plyne (např. potvrzuje vlastnické právo určité osoby nabyté

¹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 711 s. ISBN 978-80-7201-726-3, s. 393-394.

vydržením). Tímto rozhodnutím tedy nevznikají nová práva ani povinnosti, ale jsou potvrzena práva a povinnosti stávající.² Dalším znakem nesporného řízení je, že jeho cílem není řešit ohrožení nebo porušení práva, ale upravit právní poměry účastníků do budoucna.³

Rozdíl mezi řízením sporným a nesporným však nesouvisí s tím, jestli mezi účastníky dochází nebo nedochází za řízení ke sporům, nebo do jaké míry jsou vztahy mezi účastníky poznamenány jejich takovými spory. Nesporným řízením je řízení, ve kterém rozhodování soudu působí vznik, změnu nebo zánik práv a povinností účastníků řízení. Jeho výsledek tak tvoří v právních vztazích účastníků pevný právní základ k tomu, aby mezi nimi v budoucnu spory z jejich právních vztahů vůbec nevznikly.⁴

Nesporné řízení se vždy řídí určitými zásadami. Mezi tyto zásady patří například zásada oficiality, která znamená, že se řízení zahajuje z úřední povinnosti, není tedy nutné podávat za účelem zahájení nesporného řízení návrh. Právní úprava dědického řízení přitom vychází z principu tzv. obligatornosti dědického řízení, což znamená, že každé úmrtí fyzické osoby vede k zahájení dědického řízení, bez ohledu na to, zda o to dědici žádají a bez ohledu na to, zda zůstavitel měl nějaký majetek.⁵

Další zásadou, která je typická pro nesporné řízení, je zásada vyšetřovací, která určuje, jestli mají procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu věci účastníci řízení nebo soud. Vyšetřovací zásada znamená, že soud je povinen provést nejen důkazy označené účastníky, ale i všechny další potřebné důkazy, které jsou potřeba ke zjištění skutkového stavu věci. Dědické řízení je řízením neveřejným.⁶

² SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. 1. vydání. Praha: Grada, 2010. 192 s. ISBN 978-80-247-3290-9, s. 166.

³ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 711 s. ISBN 978-80-7201-726-3, s. 393-395.

⁴ DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-807400-107-9, s. 488.

⁵ Tamtéž, s. 490 a násl.

⁶ Tamtéž.

1.1.3 PŘEDPOKLADY DĚDĚNÍ

Aby mohlo dojít k realizaci dědického práva, tedy k přechodu zůstavitelova majetku na dědice, musí být splněny určité podmínky, které stanoví zákon. Základní předpoklady dědění jsou následující: smrt zůstavitele, existence dědictví, právní důvod dědění a dědic, který musí být k dědění způsobilý.⁷ K tomu je dále nutné prohlášení povolaného dědice o přijetí či odmítnutí dědictví

Prvním a základním předpokladem dědění je smrt zůstavitele. Zůstavitelem může být pouze fyzická osoba, přičemž občanský zákoník ve svém § 26 odst. 1 stanoví, že „smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem.“ Matriční úřad je pak podle § 137 zákona o zvláštních řízeních soudních povinen oznámit smrt fyzické osoby soudu příslušnému pro řízení o pozůstalosti.

Dalším předpokladem je existence pozůstalosti. Pozůstalost představuje souhrn majetkových práv a povinností zůstavitele, která nezanikají jeho smrtí a u kterých není jejich přechod na právní nástupce zůstavitele regulován zvláštními právními předpisy. Z majetkových práv a povinností zůstavitele zanikají hlavně ty, u kterých bylo plnění omezeno jen na osobu věřitele, nebo pokud obsahem povinnosti bylo plnění, které mělo být osobně provedeno přímo dlužníkem. Zvláštnímu režimu právního nástupnictví pak podléhá zejména přechod nájmu bytu, nabytí práva na plnění z pojistné smlouvy o pojištění osob a také přechod nároků vyplývajících z právních předpisů, které řeší nápravu některých majetkových křivd.⁸⁹ Příkladem může být tedy např. přechod nájmu bytu, který upravuje § 2279 OZ, když v odstavci 1 zmíněného ustanovení stanoví, že „zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a nemá

⁷ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Die Konzeption des Erbrechts in der Tschechischen Republik*. 1. Vydání. Munich: Grin, 2010. 96 s. ISBN 978-3-640-53573-6, s. 23.

⁸ Jedná se o zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, zákon č. 87/1991 sb. o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1s. 124.

vlastní byt. Je-li touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na ni nájem, jen pokud pronajímatel souhlasil s přechodem nájmu na tuto osobu.“ Takový nájem bytu ovšem skončí nejpozději po uplynutí dvou let, výjimkou je situace, kdy nový nájemce je buď mladší 18 let, nebo naopak starší 70 let.

Třetím předpokladem dědění je právní titul (důvod) dědění. Občanský zákoník v § 1476 stanoví, že právními důvody dědění jsou dědická smlouva, závěť nebo zákon. V § 1582 OZ dále vymezuje, co se rozumí pod dědickou smlouvou, když stanoví, že *„dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.*“ OZ rovněž vymezuje také, co se rozumí pod pojmem závěť, když v § 1494 stanoví, že *„závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.*“ Pokud zůstavitele nevyužil institut dědické smlouvy ani závěti, postupuje se podle právní úpravy uvedené v OZ, tedy na základě dědických skupin.

Čtvrtým předpokladem dědění je existence dědice. V této souvislosti § 1475 odst. 3 OZ stanoví, že *„komu náleží dědické právo, je dědic.*“ Od 1. 1. 2014 může navíc nově dědit právnická osoba, která ještě nevznikla, ale má v budoucnu vzniknout, což upravuje § 1478 OZ.

Pátým předpokladem dědění, který s ním úzce souvisí je skutečnost, že dědic musí být k dědění způsobilý. Způsobilým dědicem není podle § 1481 OZ ten, kdo se vůči zůstaviteli, jeho předkům či potomkům nebo vůči jeho manželovi dopustil úmyslného trestného činu, nebo se dopustil zavrženíhodného jednání vůči zůstavitelově poslední vůli. § 1482 odst. 1 OZ dále označuje za nezpůsobilého dědice zůstavitelova manžela, který se vůči zůstaviteli dopustil domácího násilí, za předpokladu, že ke dni smrti zůstavitele probíhalo řízení o rozvod manželství. Podobně podle § 1482 odst. 2 OZ není způsobilým dědicem po svém dítěti rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti, které zneužíval nebo její výkon vlastním zaviněním závažným způsobem zanedbával.

1.1.4 FUNKCE DĚDICKÉHO ŘÍZENÍ

Právní teorie rozlišuje dvě funkce dědického řízení, kterými jsou funkce legitimační, která je charakteristická vyhledáváním dědiců zůstavitele, a funkce majetková, která spočívá v zjišťování majetku a dluhů.¹⁰ Jedná-li se o otázku zjišťování majetku zůstavitele, nemá případný nedostatek v rozhodování obvykle žádné závažné důsledky, neboť v případě, že se v budoucnu objeví další majetek zůstavitele, bude dědictví projednáno dodatečně, tak jak to upravuje § 192 zákona o zvláštních řízeních soudních. To neplatí, pokud se objevilo pouze pasivum, tedy závazek zůstavitele, v takovém případě dodatečnému projednání vůbec nedojde.

Naopak pokud dojde k opomenutí dědice, tato skutečnost závažné následky má,¹¹ neboť je nutné obnovit dědické řízení. Naopak za nenahraditelnou je možné považovat funkci legitimační, protože okruh dědiců je v naprosté většině dědických řízení zjištěn s konečnou platností a řízení o dědictví je tedy určitým obecným prostředkem ke stanovení, které osoby na sebe převzaly práva a povinnosti zůstavitele ke dni jeho úmrtí.¹² I přesto však zákon o zvláštních řízeních soudních v § 189 odst. 2 v těchto případech umožňuje, aby ten, kdo nebyl účastníkem dědického řízení v době, kdy bylo vydáno rozhodnutí o pozůstalosti, se domáhal svých práv prostřednictvím žaloby u soudu.

1.1.5 ÚČASTNÍCI DĚDICKÉHO ŘÍZENÍ

Účastníky dědického řízení jsou především osoby, o kterých lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, pak je účastníkem řízení stát. Účastníci tak, jak je definuje OSŘ, přitom reflektují hmotněprávní úpravu dědictví, vymezení účastníků přitom směřuje k tomu, aby bylo zjištěno, kdo je zůstavitelovým dědicem, popř. že zůstavitel žádného

¹⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, 351 s. ISBN 978-80-7201-552-4 s. 131.

¹¹ Tamtéž, s. 123.

¹² MATĚJKOVÁ, Adéla. Význam majetkové funkce dědického řízení. *Právní rádce* [online]. 2007 [cit. 2013-10-16]. Dostupné z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-21238490-vyznam-majetkove-funkce-dedickeho-rizeni>.

dědice nemá. Pokud po zůstaviteli nezůstal žádný majetek, nebo zůstal jen majetek nepatrné hodnoty, je pak účastníkem dědického řízení pouze ten, kdo zajistil pohřeb. Účastníkem řízení o dědictví dále může být rovněž věřitel. Zůstavitelův věřitel je však účastníkem jen určité části dědického řízení a jeho účast na řízení se omezuje jen na určité úkony. Účastníkem řízení o dědictví je také zůstavitelův manžel, který měl se zůstavitelem majetek ve společném jmění manželů, pokud není dědicem. Neúčastní se však celého dědického řízení, ale jen té části, ve které dochází k vypořádání společného jmění manželů. Platí také pravidlo, že účastníci dědického řízení, kteří nemají procesní způsobilost, neboť nemají vůbec, nebo v potřebném rozsahu způsobilost vlastními úkony nabývat práva povinnosti, musí být zastoupeni zákonným zástupcem.¹³

¹³ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 781-782.

2 NOTÁŘ A JEHO ČINNOST

2.1 OBECNĚ O NOTÁŘSTVÍ, NOTÁŘÍCH A PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

Úvodem této kapitoly je nutné zmínit, že právní úpravu notářství a notářské činnosti najdeme v zákoně č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“). Notářský řád komplexně upravuje postavení notářů a jejich činnost i organizaci notářské samosprávy, stejně jako otázku notářských kandidátů a dalších pracovníků notáře. V notářském zákoně lze najít rovněž úpravu manipulace se spisy notáře, odměny notáře, pravidla pro využívání údajů ze základního registru obyvatel a dalších agendových informačních systémů.

Tento právní předpis ve svém § 1 definuje pojem „notář“ a pojem „notářský úřad,“ nicméně je zajímavé, že zákon nedefinuje nejzákladnější pojem, kterým je „notářství.“ Co se týká pojmu notář, zákon v ustanovení § 1 odst. 1 stanoví, že *„notář je fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil notářským úřadem.“*

Právní slovník pak říká, že *„notář je osoba vysokoškolsky právně vzdělaná, bezúhonná, plně způsobilá k právním úkonům, jež vykonávala alespoň pětiletou notářskou praxi, a kterou při splnění všech ostatních zákonných podmínek jmenoval ministr spravedlnosti na návrh notářské komory do notářského úřadu.“*¹⁴

Dalším pojmem, který je v notářském řádu definován je notářský úřad. Definice je obsažena v ustanovení § 1 odst. 2, který stanoví, že *„notářským úřadem se rozumí soubor pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené zákonem ...trvale spojený s místem výkonu této činnosti.“*

¹⁴ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1 s. 956.

Pojem notářství pak definuje především právní teorie. V odborné literatuře i v úředních listinách bývá tudíž pojem notářství používán v různých smyslech. Velmi často dohází k tomu, že pojmy jako notářství, notář, notářský úřad či notářská kancelář jsou libovolně užívány, resp. zaměňovány nezávisle na tom, že jejich význam je odlišný.¹⁵ Pro účely této bakalářské práce bude notářství chápáno v souladu s níže uvedenou definicí, která stanoví, co se rozumí notářstvím v užším smyslu slova.

„Notářství v užším smyslu je možné chápat jako specifickou právní činnost, vykonávanou v rámci svobodného povolání, avšak pouze státem pověřenými osobami a na základě jím svěřených pravomocí, jejímž předmětem je poskytování právních služeb, a to zákonem předepsanou formou, v zákonem vymezených oblastech právních vztahů a za úplatu.“¹⁶

Hlavním specifikem notářství pak je, že ačkoliv není jeho činnost vykonávána orgány státu, jsou její výsledky nadány tzv. veřejnou vírou (fides publica), tj. mají zákonem přiznané kvalifikované účinky, které spočívají v předpokladu jejich pravdivosti a zákonnosti. V širším smyslu lze pod pojem notářství zahrnout i všechny vztahy související s výběrem pověřených osob, realizací výkonu této činnosti a způsobem její vnitřní organizace, které s ohledem na onu zákonem uznanou „věrohodnost“ jejích výsledků, vyžadují přesnou a přísnou právní úpravu.¹⁷

Ačkoli právní úprava se definicí notářství nezabývá, notářství je institut, který má kořeny již v římském právu a je nezbytnou součástí institucionálních systémů všech právních řádů kontinentálního nebo latinského typu. Základy současné podoby notářství byly položeny v minulém století v souvislosti s demokratizací společenského a liberalizací ekonomického systému, kdy byla potřeba kvalifikovaná a nestranná právní služba, kterou státní orgány nebyly schopny zajistit, a tak ji svěřily právě notářům. Stát však s ohledem na význam této činnosti nemohl rezignovat na svou regulační funkci, a tedy ji vykonával

¹⁵ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 5.

¹⁶ BÍLEK, Petr. Quo vadis, české notářství?. *Ad notam*. 2004, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 41.

¹⁷ Tamtéž.

zprostředkovaně pomocí detailní normativní úpravy a ponechával si i významné kontrolní pravomoci vůči notářům.¹⁸

Počet notářských úřadů je podle § 8 odst. 2 a odst. 3 notářského řádu v obvodu každého okresního soudu pevně stanoven, přičemž tento počet stanoví svým rozhodnutím ministr spravedlnosti na základě vyjádření notářské komory, a jejich počet může po vyjádření notářské komory rovněž měnit pouze ministr spravedlnosti, a to ve formě rozhodnutí. Podle § 8 odst. 5 notářského řádu lze notářský úřad *„zrušit jen tehdy, jestliže notář jmenovaný do notářského úřadu byl odvolán nebo zemřel.“*

Notářský úřad zahrnuje jednak pravomoc vykonávat notářskou činnost (např. sepisování veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností), jednak činnost další, k níž je notář oprávněn na základě zvláštních předpisů (např. výkon funkce soudního komisaře v řízení o dědictví podle § 38 OSŘ). Notář je vázán zákony a dalšími právními předpisy a v jejich mezích pokyny klienta, je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem notářské činnosti.¹⁹

2.2 PŘEDPOKLADY PRO VÝKON FUNKCE NOTÁŘE A CHARAKTERISTIKA JEHO ČINNOSTI V OBECNÉ ROVINĚ

2.2.1 PŘEDPOKLADY PRO VÝKON FUNKCE NOTÁŘE

Předpoklady pro výkon funkce notáře jsou upraveny v § 7 notářského řádu. Podle zákona tak notářem může být státní občan České republiky, který splňuje podmínky uvedené v zákoně. Notář musí být podle § 7 odst. 1 notářského řádu plně správný, tedy způsobilý k právním úkonům, musí mít dovršené vysokoškolské vzdělání *„v rámci magisterského studijního programu oborů práva na vysoké škole v České republice, nebo, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, o vzdělání získaném v*

¹⁸ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 7.

¹⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1 s. 956.

oborech práva na vysoké škole v zahraničí,“ být bezúhonný, musí mít alespoň pětiletou notářskou praxi a složenou notářskou zkoušku.

Současná úprava klade důraz na české státní občanství adepta notářského povolání České republiky s tím, že rovněž právnické vzdělání musí být získáno na území této republiky, což ovšem je vnímáno poněkud problematicky ve vztahu k občanům členských států EU, kteří své právnické vzdělání získali v jiné zemi než v ČR. Na jednu stranu je tento požadavek logický, neboť právní řády jednotlivých států EU se natolik liší, že právnické vysokoškolské vzdělání získané v některé evropské zemi nemůže dostatečně zajistit potřebné znalosti o právním řádu jiného evropského státu, na druhou stranu s ohledem na svobodu pohybu pracovníků, může být tento požadavek vnímán jako poněkud sporný.²⁰

Co se rozumí notářskou praxí, kterou musí notář mít, je upraveno v § 7 odst. 2 notářského řádu. Zde je stanoveno, že *„notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle tohoto zákona a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů. Do notářské praxe Notářská komora České republiky...započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti,... který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů; do notářské praxe ministr spravedlnosti ... na návrh Komory z jiné právní praxe může započítat nejvýše 2 roky.“* Notář tedy nemusí svou praxi před jmenováním

²⁰ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 55-56.

do funkce ani zdaleka absolvovat přímo v některém notářském úřadu, ale je nutné ji absolvovat na libovolné pozici, kterou zákon vyjmenovává.

Požadavek uvedené praxe odráží praktické předpoklady pro funkci notáře. Odborná praxe v délce pěti let se vyžaduje jako předpoklad pro jmenování do funkce notáře, pro funkci notářského kandidáta (tedy i pro přístup k notářské zkoušce) postačuje tříletá notářská praxe.²¹

Aby mohl být zájemce jmenován do funkce notáře, musí složit notářskou zkoušku. Notářskou zkoušku lze považovat za jistý předstupeň ke konečnému cíli každého notářského koncipienta, tj. k úspěšnému absolvování konkursu na notářský úřad. Prověřují se v ní praktické znalosti, které adept notářského povolání získal v průběhu prvních nejméně tří let notářské praxe.²² Notářskou zkouškou se přitom podle § 7 odst. 3 notářského řádu rozumí jednak notářská zkouška podle notářského řádu, ale také notářská zkouška podle dřívějších právních předpisů, stejně jako se za osobu, která složila notářskou zkoušku, považuje podle ustanovení § 7 odst. 3 notářského řádu rovněž ten, kdo „složil odbornou justiční zkoušku, soudcovskou zkoušku, jednotnou soudcovskou zkoušku, jednotnou soudcovskou a advokátní zkoušku, prokurátorskou zkoušku, odbornou závěrečnou zkoušku právních čekatelů, advokátní zkoušku, exekutorskou zkoušku a profesní zkoušku na komerčního právníka.“

2.2.2 ČINNOST NOTÁŘE V OBECNÉ ROVINĚ

Obecně lze říct, že činnost notáře spočívá zejména v sepisování veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, dále v poskytování právní pomoci, sepisování listin, vedení dědického řízení a rovněž ve správě majetku a právním zastupování s tím souvisejícím.²³

Činnost notáře upravuje notářský řád v části páté, kde jsou upravena obecná pravidla pro činnost notáře, mezi která patří podle ustanovení § 52 -

²¹ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 57.

²² Tamtéž.

²³ BUSINESSINFO. Činnost notáře - povolení krok za krokem. *Businessinfo.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vykon-cinnosti-notare-povoleni-1677.html>

61notářského řádu např. povinnost mlčenlivosti o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s notářskou činností nebo vázanost zákony a dalšími právními předpisy při notářské činnosti. V hlavě šesté notářského řádu jsou pak upravena zvláštní ustanovení o notářské činnosti. Z hlavy šesté, tedy ustanovení § 62 - 94a notářského řádu, již lze zjistit, jakou činnost notář v praxi může vykonávat. Patří sem například sepisování notářských zápisů o právních jednáních, osvědčení právně významných skutečností a prohlášení, sem patří např. ověřování pravosti podpisu, ověřování shody opisu nebo kopie s listinou, ale patří sem třeba i osvědčení o tom, že je někdo naživu. Notář dále podle hlavy šesté notářského řádu realizuje notářské úschovy listin a peněz a vydává stejnopisy, opisy, výpisy a potvrzení. Sedmá část notářského řádu, tedy ustanovení § 94b - 94e pak upravuje jiné činnosti notáře, mezi které patří zejména oznámení o výhradě práva dovolat se neúčinnosti právního jednání.

Vedle notářského řádu jsou pak pravidla pro činnost notáře upravena v § 6 - 36e předpisu přijatého sněmem Notářské komory ČR v souladu s § 37 odst. 3 písm. m) notářského řádu, ke kterému udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti ČR, Kancelářský řád Notářské komory České republiky (dále jen „kancelářský řád“).

Ve smyslu notářského řádu notář vykonává notářskou činnost a v souvislosti s notářskou činností v rámci další činnosti poskytuje právní pomoc. Služby poskytované notářem by měly být v zájmu klientů komplexní, tj. zahrnující jak poskytování právních porad a zastupování ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) notářského řádu, tak sepisování souvisejících listin. Klientovi by se mělo dostat komplexního poučení o postupu nezbytném k dosažení zamýšlených právních následků, včetně poučení o související daňové a poplatkové povinnosti.²⁴

V souvislosti s činností notáře lze také říct, že *„notář svou činností předchází právním sporům a hájí principy práva a spravedlnosti. Jeho úkolem je nestranné objektivní posuzování právních situací a nalézání smírných řešení.*

²⁴ VESELÁ, Jitka. Poučovací povinnost notáře (soudního komisaře) – daně a poplatky. *Ad notam*. 2005, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 61.

*Listiny sepsané notářem jsou veřejnými listinami a v případě soudního řízení jsou považovány bez dalšího za věrohodný důkaz.*²⁵

Vedle činností, které notář vykonává v rámci dědického řízení, o nichž bude pojednáno v následujících kapitolách, lze jako typický příklad notářské činnosti v jiné oblasti uvést například oblast obchodního práva, kde má notář velmi významné postavení, spočívající v osvědčování valných hromad obchodních společností, ustavujících členských schůzí družstev, sepisování zakladatelských listin a rozhodnutí jediného společníka společnosti s ručením omezeným a akciových společností.²⁶ V současném OZ a rovněž v zákoně č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o obchodních korporacích) se v souvislosti s obchodním právem objevuje formulace „veřejná listina,“ kterou se pro účely této práce rozumí notářský zápis. Ačkoli nová kodifikace soukromého práva je účinná zatím velmi krátce, je z ní zřejmé, že činnost notáře v oblasti obchodního práva bude i nadále velmi významná.²⁷

Činnost notáře, o které zejména laická veřejnost ví poměrně málo, popř. o ní neví vůbec, je poučovací povinnost ze strany notáře. Poučovací povinnost notáře při sepisování listin o právních úkonech totiž není v notářském řádu výslovně upravena. Lze však říct, že notář má ovšem i tak povinnost svým klientům poskytnout poučení, čímž může aktivně předcházet budoucím sporům. Tato povinnost je kupříkladu dovozována v komentáři k ustanovení § 63 notářského řádu. Typickým případem, kdy je takové poučení ze strany notáře velmi vhodné, jsou případy kupní a zástavní smlouvy.²⁸ Rovněž s ohledem na to, že na základě zákona o zvláštních řízeních soudních notář vykonává činnost notáře jako soudního komisaře v řízení o dědictví, lze dovozovat, že v rámci této činnosti se notář jako soudní komisař setkává s nutností poučit účastníky

²⁵ PLÁNIČKOVÁ, Zdeňka. Činnost notáře. *Notářská kancelář* [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.nkplan.cz/index.php/innost-notae>.

²⁶ FOUKAL, Martin. Zpráva o stavu notářství v ČR. *Ad Notam*. 1998, č. 4. ISSN 1211-0558, s. 99.

²⁷ HAVEL, Bohumil. Postavení notáře v rekonfigurovaném obchodním právu. *Ad Notam*. 2011, č. 6. ISSN 1211-0558, s. 23.

²⁸ KRČMA, Martin. Český notář a poučovací povinnost. *Ad Notam*. 2012, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 8.

dědického řízení o způsobu vedení dědickém řízení a poučit dědice o jejich daňových případně poplatkových povinnostech.²⁹

Platí, že notář vykonává činnost notáře za odměnu stanovenou vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví („notářský tarif“). Za úkony v notářské činnosti není možné sjednat smluvní odměnu.³⁰ Kromě odměny má notář právo též na náhradu svých hotových výdajů a na náhradu za daň z přidané hodnoty, je-li jejím plátcem. Odměnu a náhrady jsou v dědickém řízení povinni notáři zaplatit zůstaviteli dědici, jen jestliže nabyli nepředlužené dědictví; v ostatních případech (zejména bylo-li řízení o pozůstalosti zastaveno, připadla-li pozůstalost státu, nabyli dědic předlužené dědictví) je platí stát, za něhož je platí příslušný soud prvního stupně, jako je tomu podle současné právní úpravy.³¹

V případě, že byla nařízena likvidace pozůstalosti, hradí se odměna a náhrady notáře z výtěžku zpeněžení pozůstalosti. Protože rozvrh zpeněžení likvidační podstaty nezaručuje, že nároky notáře budou opravdu uspokojeny, ručí za to stát (resp. příslušná organizační složka státu, jímž je zde soud prvního stupně).³²

²⁹ VESELÁ, Jitka. Poučovací povinnost notáře (soudního komisaře) – daně a poplatky. *Ad notam*. 2005, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 61.

³⁰ PLÁNIČKOVÁ, Zdeňka. Činnost notáře. *Notářská kancelář* [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.nkplan.cz/index.php/innost-notae>.

³¹ Důvodová zpráva k zákonu č.292/2013 o zvláštních řízeních soudních. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1678740.

³² Tamtéž.

3 POSTAVENÍ NOTÁŘE V DĚDICKÝCH VĚCECH

3.1 HISTORICKÝ VÝVOJ

Institut notářství má velmi dlouhou historickou tradici. Počátek českého notářství se totiž datuje již rokem 1270.³³ Počátky institutu notářství je nutné hledat v nejstarších dobách českého státu. Pochopitelně se vyvíjelo v souvislosti s vývojem soudnictví a to zase v souvislosti s vývojem celého středověkého právního systému. Tento vývoj pochopitelně nebyl izolován od okolního světa, a tak se i zde projevovaly rovněž zahraniční vlivy. Stejně jako v jiných státech i zde byli ve středověku u soudů činní soudní písaři, jejichž úkolem bylo zapisovat průběh soudního jednání a rovněž provádět zápisy do zemských či jiných desek. Předpokladem pro výkon těchto funkcí byla i určitá znalost práva. Zmiňovaní písaři používali i označení „notarius terrae“, „protonotarius“, „vicenotarius“, ačkoli se jejich činnost od pravé podstaty notářství zásadně lišila, protože byla spojena se soudním řízením a nikoliv se zřizováním právních listin k soukromým účelům.³⁴ Pro účely této práce se však zaměřím především na vývoj notářství po roce 1848, kdy došlo k významným změnám.

V roce 1848 bylo především zřízeno nové ministerstvo spravedlnosti v rámci Rakouska-Uherska, jehož součástí byly i české země. Po dvouletém období příprav došlo k vydání rakouského notářského řádu, který byl zaveden Císařským patentem č. 366/1850 ř. z., ze dne 29. září 1850, a jehož platnost však, i vzhledem k jeho pro rakouské poměry nevhodnému francouzskému vzoru, neměla dlouhé trvání. V roce 1855 byl totiž vydán nový notářský řád. I přes daleko větší propracovanost a vhodnost jej stihla nemalá kritika vycházející z praxe a někteří jej neváhali označit jako pomyslný krok zpět, čímž notářství a jeho autorita nepochybně utrpěly. Stejně tak jako dnes, i v počátcích českého notářství (v rámci říšského a později rakousko-uherského notářství),

³³ WAWERKA, Karel. Naše republika a notářství. *Ad Notam*. 2008, č. 6. ISSN 1211-0558, s. 230.

³⁴ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. *Ad Notam*. 2003, č. 5. ISSN 1211-0558, s. 111.

tvořila základní stavební kámen notářské organizace komora. Za další mezník ve vývoji notářství je třeba považovat rok 1871, kdy byl opět vydán nový notářský řád, jenž byl vydán císařským patentem č. 75/1871 ř. z. ze dne 25. července 1871., a který byl navíc doplněn zákonem o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách, který pak platil až do vzniku Československa v roce 1918. V důsledku tohoto notářského řádu pak notářství na našem území dosáhlo neuvěřitelně významného společenského postavení.³⁵ Již od roku 1848 působili notáři na českém území v dědickém řízení jako soudní komisaři.³⁶

Recepční zákon z 28. října 1918 převzal veškerý rakouský právní řád, v důsledku čehož došlo i k recepci právní úpravy notářství. V českých zemích tedy platil rakouský notářský řád č. 75/1871 ř. z. a na Slovensku zákonný článek z roku 1874, ve znění zákonného článku VII z roku 1866. Tento dualismus se po dobu trvání první republiky nepodařilo odstranit. Notářství bylo v podstatě svobodným povoláním s určitými rysy oficiality (sepisováním veřejných listin, ověřováním, osvědčováním) a s funkcí pomocného státního orgánu (soudní komise). Tato jednání, která notáři prováděli jako pomocný orgán soudu, jako soudní komisaři, byla placena notářům účastníky, nikoli státem.³⁷

V období první republiky podobně jako v současnosti platil pro notáře tzv. *numerus clausus* a počet a sídla notářů tak byla pevně stanovena ministerstvem spravedlnosti. Notáře jmenoval ministr spravedlnosti, jenž měl i nejvyšší dozor nad výkonem notářství. Jednalo se o agendu soudně komisařskou, nad níž náležel dozor na nižší úrovni krajským nebo vrchním soudům, na jiných úsecích praxe pak autonomním notářským orgánům, tedy notářským komorám. Tento stav přetrval i v prvních poválečných letech.³⁸

³⁵ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). *Ad Notam*. 2013, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 23.

³⁶ WAWERKA, Karel. Jaké dědické právo? *Ad Notam*. 2004, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 39.

³⁷ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. *Ad Notam*. 2003, č. 5. ISSN 1211-0558, s. 111.

³⁸ Tamtéž.

Válečné i poúnorové období znamenalo těžké období pro české notářství. Jestliže se za války museli čeští notáři vyrovnávat s rasistickou kletbou, po únoru 1948 se pak jednalo o samotnou existenci notářství. Notáři se pak v tomto období době stali okrajovou a často vysmívanou profesí. Ti notáři, kteří nemuseli odejít, přežívali v zestátněném torzu notářského povolání.³⁹ Došlo mimo jiné ke zřízení „státního notářství“ v obvodech okresních soudů. Notářství se tak stalo státním úřadem a notáři i notářští zaměstnanci státními zaměstnanci.⁴⁰

V šedesátých letech však již začala postupná obnova notářství a byla to doba, která ve snaze zachránit notářství jako takové, přidala notářství řadu významných agend, a to především agendu nemovitostní. Došlo i k vydání nového notářského řádu pod číslem 95/1963 Sb. K zásadnímu zvratu však počalo docházet na samém konci šedesátých let, kdy se konečně v notářství začala objevovat nová, mladá generace notářů, která postupně přinášela svěží vzduch do zatuchlého prostředí této profese. Tato skutečnost vedla ke kvalitnímu a solidnímu uspokojování potřeb lidí v jejich každodenních majetkových a osobních problémech. Tehdy nová, ovšem dnes již pomalu odcházející generace notářů se však stala také základem a opěrným bodem principiálního návratu českého notářství k jeho klasické, celosvětově uznávané a svobodné podobě po listopadu 1989. Výrazem toho se stala tzv. privatizace notářského povolání spojená se značnými organizačními problémy, vznik první české notářské komory a spojení s celosvětovou obcí notářů. Osou mezinárodní orientace českého notářství se stal vztah k notářům rakouským a slovenským.⁴¹

Změn v právní úpravě notářství se notářství dočkalo až v období privatizace, tj. k 1. 1. 1993. V roce 1992 byla totiž přijata novela občanského zákoníku č. 264/1992 Sb., která s účinností od 1. 1. 1993 zrušila institut státního notářství, v jehož návaznosti byl se stejnou účinností přijat zákonem č.

³⁹ WAWERKA, Karel. Naše republika a notářství. *Ad Notam*. 2008, č. 6. ISSN 1211-0558, s. 230.

⁴⁰ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. *Ad Notam*. 2003, č. 5. ISSN 1211-0558, s. 111.

⁴¹ WAWERKA, Karel. Naše republika a notářství. *Ad Notam*. 2008, č. 6. ISSN 1211-0558, s. 230.

358/1992 Sb. notářský řád, který umožnil notářům vytvořit takové technicko-administrativní zázemí, které odpovídalo rozsahu nabízených a poskytovaných služeb.⁴²

3.2 ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ O DĚDICTVÍ, PRŮBĚH ŘÍZENÍ

Řízení o dědictví se v souladu s ustanovením zahajuje na základě oznámení o smrti fyzické osoby, které činí matriční úřad vůči soudu příslušnému pro řízení o pozůstalosti. Matričním úřadem je obecní úřad, městský úřad, úřad městské části, úřad městského obvodu nebo újezdní úřad. Byla-li fyzická osoba pravomocným soudním rozhodnutím prohlášena za mrtvou, oznámí to okresnímu soudu příslušnému k řízení o dědictví soud, který rozhodnutí o prohlášení za mrtvého vydal. Učiní to tím, že mu zašle stejnopis svého pravomocného rozhodnutí. Důvodem k zahájení řízení bez návrhu je rovněž podnět jiného orgánu veřejné správy, orgánu Policie ČR nebo orgánu obce, popřípadě podnět fyzické osoby, jestliže je z nich nepochybné nebo jestliže vyplynulo z šetření, které bylo na jejich základě soudem provedeno, že někdo zemřel nebo že byl prohlášen za mrtvého. Soud zahájí řízení o dědictví i tehdy, jestliže jinak (při své činnosti) zjistí, že někdo zemřel nebo že byl prohlášen za mrtvého a že dosud nebylo zahájeno řízení o dědictví. Ve způsobu zahájení dědického řízení se tímto způsobem projevuje zásada oficiality.⁴³

Pro řízení o pozůstalosti je příslušný soud, v jehož obvodu měl zůstavitel v době smrti evidováno místo trvalého pobytu v informačním systému evidence obyvatel podle jiného právního předpisu, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů, pokud zůstavitel neměl trvalý pobyt, je příslušný soud v obvodu, měl zůstavitel naposledy bydliště, popřípadě, neměl-li bydliště nebo nelze-li bydliště zjistit, místo, kde se naposledy zdržoval. Pokud není příslušnost soudu určena dle výše uvedených pravidel, je příslušný

⁴² SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. *Ad Notam*. 2003, č. 5. ISSN 1211-0558, s. 111.

⁴³ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 771.

soud v obvodu, ve kterém je zůstavitelův nemovitý majetek, pokud ani tak není určena příslušnost, je příslušný soud, v jehož obvodu zůstavitel zemřel.

Zákon o zvláštních řízeních soudních v ustanovení § 138 stanoví, že dědické řízení lze zahájit na návrh nebo i bez návrhu. „*Na návrh je řízení zahájeno, jen jestliže je z něho patrné, že si navrhovatel činí právo na pozůstalost jako dědic.*“ Nebylo-li řízení o dědictví zahájeno na návrh, je soud povinen řízení zahájit i bez návrhu, jakmile se dozví ze sdělení matričního úřadu, že někdo zemřel, nebo jakmile se dozví o tom, že byl někdo pravomocným rozhodnutím soudu prohlášen za mrtvého. Důvodem k zahájení řízení bez návrhu je rovněž podnět jiného orgánu veřejné správy, orgánu Policie ČR nebo orgánu obce, popřípadě podnět fyzické osoby, jestliže je z nich nepochybné nebo jestliže vyplynulo z šetření, které bylo na jejich základě soudem provedeno, že někdo zemřel nebo že byl prohlášen za mrtvého. Soud zahájí řízení o dědictví i tehdy, jestliže jinak (při své činnosti) zjistí, že někdo zemřel nebo že byl prohlášen za mrtvého a že dosud nebylo zahájeno řízení o dědictví.⁴⁴

Zákon v této souvislosti stanoví, že usnesením pak zahajuje soud řízení bez návrhu ihned, jakmile se dozví, že fyzická osoba zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou, ledaže by bylo již zahájeno na návrh. Usnesení vydává předseda senátu (samosoudce), vyšší soudní úředník, asistent soudce, justiční čekatel, který složil odbornou justiční zkoušku a jehož pracovní poměr se změnil na pracovní poměr na dobu neurčitou, a, jestliže tím byl předsedou soudu pověřen, též jiný než uvedený justiční čekatel nebo soudní tajemník.⁴⁵ Usnesení o zahájení řízení není nutné doručovat.

Dědické řízení lze v zásadě rozdělit do čtyř fází. První fází je předběžné šetření, druhou fází je zjišťování majetku, dluhů a dědiců zůstavitele, třetí fází je

⁴⁴ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 772.

⁴⁵ Tamtéž, s. 774.

jednání ve věci samé a rozhodnutí a čtvrtou fází je fáze po skončení dědického řízení.⁴⁶

K předběžnému šetření zákon uvádí, že „v předběžném šetření soud provede všechny úkony potřebné pro zjištění stavu zůstavitelova jmění a pro zjištění dědiců, odkazovníků, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde.“ Notář je pak jako soudní komisař pověřen soudem k vyřízení pozůstalosti. V tomto případě se jedná o jedinou situaci, kdy si účastníci řízení nemohou vybrat notáře, který bude jejich záležitost vyřizovat. Notáři je vyřízení pozůstalosti přiděleno soudem podle předem stanoveného rozvrhu, a to z důvodu zajištění nestrannosti a objektivit soudního rozhodování.⁴⁷

Účelem předběžného šetření je opatření základních informací o majetku, dlužích a případných dědicích zůstavitele.⁴⁸ Prvním úkonem, který notář v řízení o dědictví činí, je předvolání osoby, která je seznámena s rodinnými a majetkovými poměry zemřelého, v praxi se většinou jedná o osobu, která vypravila pohřeb.⁴⁹

Není vždy pravidlem, že tato osoba má povědomí o majetkových a příbuzenských poměrech zůstavitele. V takovém případě nic nebrání této osobě obrátit se na daného soudního komisaře (třeba i telefonicky) a sdělit mu, která jiná osoba by mohla lépe přispět k objasnění poměrů zůstavitele. S předvolanou osobou se případně může dostavit i další osoba, která je schopna tyto informace poskytnout.⁵⁰

Není přitom však potřeba, aby se k předběžnému šetření dostavili všichni dědicové, postačí přítomnost jednoho z nich. Notáři přitom v praxi velmi často

⁴⁶ BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 16 a násl.

⁴⁷ Pozůstalost. *Notářská komora ČR* [online]. 2013 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=dedictvi>.

⁴⁸ BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 16.

⁴⁹ TICHÁ, Jitka, TICHÝ, Josef. Průběh řízení o dědictví. *Notariat Tichý* [online]. [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://notariat-tichy.cz/ded_prub_rizeni.html.

⁵⁰ BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 16.

čelí právě otázkám, proč byla či nebyla předvolána konkrétní osoba.⁵¹ V předběžném šetření soud v souladu s ustanovením § 139 zákona o zvláštních řízeních soudních „provede všechny úkony potřebné pro zjištění stavu zůstavitelova jmění a pro zjištění dědiců, odkazovníků, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde.“

„Účelem předběžného šetření je zjistit okruh dědiců a okruh majetku, který má být předmětem dědického řízení. Jedná se tedy fakticky o zjištění okruhů informací, nutných k dokončení dědického řízení. V první řadě se zjišťuje okruh osob, které jsou v konkrétním případě povolány dědit a informací o stavu majetku, který je nutný v dědickém řízení vyřešit.“⁵²

Druhá fáze řízení o dědictví spočívá ve zjišťování majetku, dluhů a dědiců zůstavitele. Poznatky získané při předběžném šetření soudní komisař v této fázi dále doplní případným vlastním šetřením tak, aby byl dostatečně zjištěn rozsah majetku, dluhů a okruh dědiců zůstavitele. S ohledem na to, že dědické řízení je nesporným řízením, je soud, resp. notář jako soudní komisař povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než jsou účastníky navrhovány.⁵³ O druhé fázi dědického řízení bude podrobněji pojednáno v kapitole č. 4 této práce.

Třetí fáze dědického řízení spočívá v jednání ve věci samé a ve vydání rozhodnutí ve věci. K jednání ve věci samé soudní komisař předvolá v úvahu přicházející dědice a v tomto předvolání je též vyrozumí o jejich dědickém právu (pokud se k němu již dříve nevyjádřili). Ve vyrozumění je stanovena jednoměsíční lhůta (z důležitých důvodů lze lhůtu prodloužit, např. v případě, kdy dědic pobývá v zahraničí) k vyjádření o odmítnutí či neodmítnutí dědictví. Chce-li dědic dědictví odmítnout, je nutné, aby tak učinil v dané lhůtě, a to buď písemně nebo ústně u soudního komisaře či u soudu. Nechá-li tuto lhůtu marně uplynout, nemůže již dědictví odmítnout. Stejně tak nemůže dědictví odmítnout

⁵¹ TICHÁ, Jitka, TICHÝ, Josef. Průběh řízení o dědictví. *Notariat Tichý* [online]. [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://notariat-tichy.cz/ded_prub_rizeni.html.

⁵² TICHÁ, Jitka, TICHÝ, Josef. Průběh řízení o dědictví. *Notariat Tichý* [online]. [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://notariat-tichy.cz/ded_prub_rizeni.html.

⁵³ BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 16.

dědic, který svým počínáním dal najevo, že dědictví nechce odmítnout. V případě, že podle výsledků řízení přichází v úvahu pouze jediný dědic, který dědictví neodmítl, nemusí soudní komisař nařizovat jednání a potvrdí usnesením nabytí dědictví tomuto jedinému dědicovi.

Pokud je dědiců více, soud musí nařídít jednání, které by mělo především otevřít prostor k uzavření dohody dědiců o vypořádání dědictví. Obsahem takovéto dohody je rozdělení jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot náležejících do dědictví mezi dědice nebo určení podílů dědiců na nich. Tato dohoda může být uzavřena pouze před soudním komisařem nebo před soudem. Nic však nebrání tomu, aby dohodu dědicové uzavřeli již dříve a její obsah byl poté přenesen do protokolu o projednání dědictví před soudním komisařem. Úkolem soudního komisaře v dědickém řízení je vést dědice k uzavření této dohody; jejím uzavřením dochází ke „smírnému“ rozdělení dědictví. Soudní komisař by také měl působit zásadním způsobem při formulaci obsahu takovéto dohody tak, aby byla v souladu s právními předpisy.⁵⁴

Dohodu musí uzavřít všichni dědici a musí se týkat veškerého majetku uvedeného v soupisu aktiv a pasiv. Samotné uzavření dohody však ještě nevyvolává právní účinky; k její účinnosti je nutné její schválení soudním komisařem. Dokud není dohoda schválena pravomocným usnesením, lze ji za předpokladu souhlasu všech dědiců měnit či doplňovat, případně zrušit či nahradit novou dohodou, a to i v případném odvolacím řízení. Pokud notář dohodu neschválí, mohou dědicové uzavřít novou dohodu. V některých případech však nelze, i přes snahu soudního komisaře vést dědice k uzavření dohody, popřípadě dosáhnout shody dědiců na jejím obsahu. V takové situaci soudní komisaře potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů. Tento výsledek dědického řízení ovšem bývá téměř vždy nežádoucí, neboť dědicům vznikne ideální spoluvlastnictví k jednotlivým věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám náležejícím do dědictví, což je značně nepraktické. Rozhodnutí ve

⁵⁴ BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 17.

věci se vždy vydává ve formě usnesení,⁵⁵ přičemž o rozhodnutí ve věci bude pojednávat kapitola č. 3.4.

Po skončení třetí fáze řízení o dědictví nastupuje fáze čtvrtá, neboť ačkoli by se to tak mohlo jevit, samotným skončením dědického řízení pravomocným usnesením ani pro soudního komisaře, ani pro dědice nekončí všechny povinnosti v souvislosti s dědickým řízením. Dědici, kteří nabyli majetek z dědictví, mají kupříkladu daňové povinnosti, které je nutné splnit, pokud zůstavitel zanechal dluhy, je nutné, aby dědici plnili jeho závazky. Soudní komisař má pak povinnost například zrušit případná zajištění dědictví *nebo* vyrozumět banky nebo jiné osoby, u nichž jsou uloženy majetkové hodnoty náležející do dědictví, komu mají být vydány, a dále vyrozumět banky o tom, kdo se stal novým majitelem zůstavitelových účtů.⁵⁶ Teprve splněním těchto povinností je dědické řízení skončeno.

3.3 SPECIFIKA POSTAVENÍ NOTÁŘE V DĚDICKÝCH VĚCECH

Notář v řízení o dědictví působí v souladu s ustanovením § 103 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních jako soudní komisař. § 101 odst. 1 zákon o zvláštních řízeních soudních stanoví, že „rozvrh vydaný na návrh příslušné notářské komory předsedou krajského soudu na období kalendářního roku stanoví, který notář bude pověřen provedením úkonů jako soudní komisař.“ Tento postup je realizován z důvodu nestrannosti a objektivitivy soudního rozhodování v dědických věcech.⁵⁷ Pokud by došlo k situaci, na kterou tento rozvrh nepamatuje a nebylo by tedy možné určit soudního komisaře podle rozvrhu, ustanoví soudního komisaře podle svého výběru předseda senátu z řad notářů, kteří působí v obvodu příslušného okresního soudu. K pověření notáře soudním komisařem obvykle dochází neformálním způsobem, například

⁵⁵ BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 17-18.

⁵⁶ Tamtéž, s. 18.

⁵⁷ Pozůstalost. *Notářská komora ČR* [online]. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=dedictvi>.

dopisem nebo záznamem ve spisu, a jelikož pověření není soudní rozhodnutí, není možné proti němu ani podat odvolání.⁵⁸

Pověřený notář má tedy postavení soudního komisaře a jeho úkony se tak považují za úkony soudu. Notář proto musí při výkonu této funkce postupovat v souladu se zákonem o zvláštních řízeních soudních.⁵⁹ Notář však za žádných okolností nezahajuje řízení o dědictví, protože může v řízení o dědictví provádět úkony teprve ve chvíli, kdy je k tomu příslušným soudem pověřen,⁶⁰ k čemuž dochází až po samotném zahájení řízení v dědických věcech.

Notář také bez pověření soudu nemůže za žádných okolností vystupovat jako soudní komisař a činit úkony v rámci řízení o dědictví a naopak v případě, že takto pověřen soudem byl, je notář nejen oprávněn, ale také povinen provést úkony dědického řízení.⁶¹ Případ dědického řízení je tak jediným případem, kdy si pro notářskou službu nelze notáře vybrat dle svého uvážení.

Notář v postavení soudního komisaře však rozhodně není autonomním článkem civilního procesu, ale spíše soudním funkcionářem, resp. jeho postavení je podobné postavení soudních funkcionářů. Notáři ani notářské kanceláře nejsou součástí soudu, ale stojí organizačně zcela mimo něj, což vede k tomu, že rozdělování nápadu dědických věcí, je pak řešeno pověřováním notářů soudem podle předem stanoveného rozvrhu, který je v podstatě obdobou rozvrhu práce, který se uplatňuje na soudě.

Notářská kancelář, reprezentovaná osobou notáře, se tak v dědickém řízení určité stává okamžikem pověření jakýmsi „dalším soudním oddělením,“ nadaným pravomocí ve věci rozhodovat a provádět další úkony, jakož i vykonávat administrativní činnost s tím související (samozřejmě jen v mezích stanovených právními předpisy). Ve vztahu k účastníkům, třetím osobám a

⁵⁸ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9, s. 759.

⁵⁹ Tamtéž, s. 758.

⁶⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. 240 s. ISBN 978-80-25116-59-3, s. 148.

⁶¹ Tamtéž.

podobně je ovšem soudní komisař soudem a účastníci se k němu musí takto chovat (ale i naopak, notář se k účastníkům musí chovat jako soud).⁶² To potvrzuje i ustanovení § 103 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních, které říká, že *„notář, notářský kandidát, notářský koncipient a další zaměstnanci notáře provádí v řízení o pozůstalosti úkony jménem soudu prvního stupně, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti.“*

Podobně i ustanovení § 103 odst. 4 zákona o zvláštních řízeních soudních stanoví, že *„notář, notářský kandidát, notářský koncipient a zaměstnanec notáře, který složil kvalifikační zkoušku podle jiného právního předpisu, mají v řízení o pozůstalosti při provádění úkonů soudního komisaře všechna oprávnění, která přísluší soudu jako orgánu veřejné moci při výkonu soudnictví.“* Postavení notáře v dědickém řízení se tudíž zásadně liší od postavení notáře v ostatních činnostech, které notář vykonává.

V rámci výkonu funkce soudního komisaře, je notář v souladu s ustanovením § 103 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních oprávněn pověřit k úkonům soudního komisaře notářského kandidáta, notářského koncipienta, nebo svého zaměstnance, který složil kvalifikační zkoušku podle jiného právního předpisu. Notář je rovněž podle stejného ustanovení zákona oprávněn pověřit prováděním přípravných a dílčích úkonů v řízení o pozůstalosti i jakéhokoli jiného svého zaměstnance.

Ustanovení § 103 odst. 5 zákona o zvláštních řízeních soudních pak upravuje způsob zaznamenávání úkonů notáře v dědickém řízení. Zákon stanoví, že úkony notáře v postavení soudního komisaře jsou zaznamenávány ve formě protokolu nebo ve formě zvukového, popř. i zvukově obrazového záznamu, pokud zákon formu protokolu výslovně nestanoví.

Specifikum postavení notáře v řízení o dědictví tak spočívá zejména v tom, že notář je v tomto případě jako soudní komisař spíše vykonavatelem soudní moci, než vykonavatelem notářství.

⁶² BARTOŠ, Miloš. Ještě jednou k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2010, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 16.

3.4 USNESENÍ O DĚDICTVÍ, MOŽNOST DODATEČNÉHO PROJEDNÁNÍ

3.4.1 ROZHODNUTÍ O DĚDICTVÍ

Rozhodnutí v řízení o dědictví má formu usnesení, což vyplývá z ustanovení § 184 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních. Judikatura dovodila, že *„neuzavřou-li dědici dohodu o vypořádání dědictví, zákon nepřipouští, aby vypořádání dědictví provedl soud autoritativním rozhodnutím. V usnesení o dědictví soud v takovém případě potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů (tj. procentem nebo zlomkem) tak, jak vyplývají z dědění ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů. To platí i tehdy, pokud zůstavitel v závěti určil konkrétní věci a práva, které mají jednotlivým dědicům připadnout.“*⁶³

Zákon o zvláštních řízeních soudních stanoví v ustanovení § 184 odst. 1, že soud vydá rozhodnutí o dědictví, pokud bylo zjištěno dědické právo a pozůstalostní jmění, a zároveň pokud byla splněna zůstavitelova nařízení. Podmínkou pro vydání rozhodnutí o dědictví je skutečnost, že nedošlo k nařízení likvidace pozůstalosti. Soudu zastoupenému soudním komisařem musí být také prokázáno, že byly splněny povinnosti vůči odkazovníkům, které zákon stanoví jako předpoklad pro potvrzení dědictví.

Náležitosti rozhodnutí o dědictví upravuje vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy („vyhláška o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy“) a to ve svém ustanovení § 90. Dle ustanovení § 90 odst. 1 výše uvedené vyhlášky se v usnesení o dědictví uvádí jméno a příjmení soudního komisaře, adresa jeho notářské kanceláře a údaj, že byl v řízení o pozůstalosti pozůstalostním soudem pověřen k provedení úkonů ve funkci soudního komisaře. V poučení o odvolání se jako místo k podání odvolání uvádí adresa sídla pozůstalostního soudu a rovněž adresa notářské kanceláře notáře, který byl v dané věci

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 427/2008, ze dne 22.5.2009.

soudním komisařem. Písemné vyhotovení rozhodnutí o dědictví podepisuje soudní komisař, zástupce notáře, jeho společník nebo notářský kandidát, který byl notářskou komorou ustanoven k zastupování notáře při výkonu jeho činnosti. § 90 odst. 2 vyhlášky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy stanoví, že stejnopisy rozhodnutí o dědictví vydaného soudním komisařem se opatří otiskem úředního razítka notáře, který byl pověřen projednat dědictví.

Podle ustanovení § 195 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních soud s účinností ke dni vzniku dědického práva buď potvrdí celé dědictví jednomu dědici, nebo rozdělí pozůstalost mezi několik dědiců podle nařízení zůstavitele a na základě toho potvrdí nabytí dědictví více dědicům. V rozhodnutí o dědictví může také dojít ke schválení dědické dohody o rozdělení pozůstalosti, na jejímž základě bude několika dědicům potvrzena pozůstalost. Soud může také rozdělit pozůstalost mezi více dědiců na základě jejich žádosti a potvrdit jim opět nabytí dědictví. Pokud nedošlo k rozdělení pozůstalosti, lze v rozhodnutí o dědictví na základě dohody dědiců potvrdit nabytí dědictví více dědicům na základě dědických podílů. Je také možné potvrdit nabytí dědictví více dědicům podle dědických podílů bez rozdělení pozůstalosti na základě zákona. Pokud na základě dědické smlouvy, závěti nebo zákona nedědí žádný dědic, dojde k tomu, že soud potvrdí, že dědictví připadlo státu, na který se v takovém případě hledí jako na dědice ze zákona.

Ustanovení § 195 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních dále stanoví další otázky, o kterých se rozhodnutím o dědictví rozhoduje. Jedná se o návrh dědice ze zákonné dědické posloupnosti na vypořádání dědictví v souladu s ustanovením § 1693 odst. 3 občanského zákoníku, které stanoví, že *„dědí-li se podle zákonné dědické posloupnosti, má dědic právo požadovat po ostatních dědicích vypořádání, pokud se staral o zůstavitele delší dobu nebo přispěl značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peněžitou podporou nebo podobným způsobem, aniž byl za to odměňován. Vypořádání se poskytne ve výši přiměřené trvání a rozsahu toho, co plnil, a hodnotě pozůstalosti; o tuto výši se zvětší jeho dědický podíl. To platí i v případě, že dědic, který není pozůstalým manželem, plnil vůči zůstaviteli*

vyživovací nebo obdobnou povinnost.“ Další otázkou, se kterou se soud musí v rozhodnutí o dědictví podle § 195 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních vypořádat je rozhodnutí o schválení dohody vypořádání povinného podílu pro nepominutelného dědice, pokud tento nepominutelný dědic své právo na podíl na dědictví uplatnil.

Ustanovení § 195 odst. 4 zákona o zvláštních řízeních soudních pak ještě upravuje nutnost uvést v rozhodnutí o dědictví důvod dědictví a důvod, z jakého došlo k rozdělení dědictví a informace o tom, zda a který dědic uplatnil výhradu soupisu. Dále je v rozhodnutí potřeba uvést, pokud došlo k nařízení dědické posloupnosti prostřednictvím svěřenského nástupnictví, doložení času, nebo jinak. Rozhodnutí o dědictví musí také obsahovat údaje o tom, kdo byl povolán jako následný dědic a za jakých podmínek a jestli vůbec může přední dědic s dědictvím volně nakládat.

Ustanovení § 90 odst. 3 vyhlášky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy pak upravuje otázku doručování. *„Při doručování rozhodnutí o dědictví vydaných soudním komisařem se postupuje obdobně jako při doručování jiných soudních rozhodnutí.“*

První praktickou možností, jak usnesení doručit, je vyhlásit usnesení přímo při jednání. Jsou-li účastníci přítomni jednání a tedy i vyhlášení, mohou se ihned po vyhlášení usnesení vzdát práva na odvolání. Následně je nutné jim doručit písemné vyhotovení usnesení, což je možné učinit buď ještě při jednání, nebo až po jeho skončení (třeba odpoledne nebo i po několika dnech či týdnech od vyhlášení usnesení). Vzdají-li se všichni účastníci práva odvolání proti (ústně) vyhlášenému usnesení, je třeba v poučení písemného vyhotovení usnesení uvést, že proti usnesení není možné podat odvolání, protože se všichni účastníci práva na odvolání proti tomuto usnesení výslovně vzdali; v takovém případě nabývá usnesení právní moci dnem doručení usnesení

poslednímu z účastníků.⁶⁴ Tato možnost je v praxi poměrně často využívána, neboť je obvykle jednodušší jak pro účastníky, tak i pro samotného notáře.

Druhou možností jak usnesení doručit, je skončit jednání bez vyhlášení usnesení s tím, že usnesení bude doručeno účastníkům následně, a to v písemné podobě. Pak je možné doručit písemné vyhotovení usnesení zase buď třeba odpoledne téhož dne, nebo ve dnech či týdnech následujících, a to jakýmkoliv zákonem stanoveným způsobem (zejména osobně nebo poštou, což je asi nejvyužívanější varianta, pokud je jednání skončeno bez vyhlášení usnesení).⁶⁵

Po právní moci dědického usnesení, které se týká věcných práv k nemovitostem, musí soudní komisař dle § 92 vyhlášky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy rovněž vyplnit zvláštní formulář a zaslat jej elektronickou cestu spolu s usnesením v elektronické podobě na příslušné katastrální pracoviště do jeho datové schránky. Katastrální pracoviště poté zapíše příslušné změny.⁶⁶

3.4.2 DODATEČNÉ PROJEDNÁNÍ DĚDICTVÍ

Projednání dědictví končí právní mocí usnesení o zastavení dědického řízení, právní mocí usnesení o dědictví nebo pravomocným skončením likvidace dědictví.⁶⁷ Již dříve bylo v této práci nastíněno, že může dojít k situaci, kdy do dědictví nebyl zahrnut veškerý majetek zůstavitele, protože nebyl dostatečně zjištěn. Dodatečné projednání dědictví je upraveno v ustanovení § 192 a § 193 zákona o zvláštních řízeních soudních.

Podle ustanovení § 192 zákona o zvláštních řízeních soudních je dodatečné projednání dědictví možné jen tehdy, objeví-li se v případě, že řízení o dědictví bylo zastaveno, z důvodu, že se jednalo o pozůstalost bez majetku,

⁶⁴ BARTOŠ, Miloš. Ještě jednou k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2010, č. 2. ISSN 1211-0558, s. 16.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ MARCEL, Josef, HOLÍK, Luboš. Vývoj elektronizace notářství. *Ad Notam*. 2009, č. 4. ISSN 1211-0558, s. 131.

⁶⁷ DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-807400-107-9, s. 876.

nebo pozůstalost s nepatrným majetkem (tj. majetkem bez hodnoty, či jen s nepatrnou hodnotou), nějaký zůstavitelův nový, dosud v dědickém řízení neznámý majetek. Za tohoto předpokladu lze projednat i nové dluhy zůstavitele. Objeví-li se však pouze nový dluh zůstavitele, soud dodatečné projednání dědictví z úřední povinnosti neprojednává a návrh, kterým se některý z účastníků domáhal dodatečného projednání pouze nových dluhů zůstavitele, bude tudíž zamítnut.⁶⁸

Ustanovení § 193 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních pak upravuje situaci, kdy se po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti objeví majetek zůstavitele, „*který tvoří aktivum pozůstalosti, popřípadě též pasivum pozůstalosti, soud o ně doplní v dosavadním řízení vyhotovený soupis nebo seznam o aktivech a pasivech pozůstalosti.*“ Toto pravidlo však neplatí, pokud se jedná o majetek (aktiva) nebo dluhy (pasiva, ke kterým se podle zákona nepřihlíží. Nepřihlíží se ke spornému majetku podle ustanovení § 162 odst. 2 věty druhé zákona o zvláštních řízeních soudních, kdy se neshodli dědici s pozůstalým manželem na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do společného jmění manželů, dále se nepřihlíží v souladu s ustanovením § 172 odst. 2 věty druhé zákona o zvláštních řízeních soudních ke spornému majetku, v případě, že se dědici neshodli na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do aktiv pozůstalosti. Nepřihlíží se také podle ustanovení § 173 věty druhé zákona o zvláštních řízeních soudních ke spornému majetku, u kterého se dědicové neshodli na tom, co vše patří do pasiv majetku zůstavitele.

Řízení o dodatečném projednání dědictví se zahajuje na návrh nebo i bez návrhu. Bez návrhu zahájí soud řízení vždy, dozví-li se, že zůstavitel zanechal nějaký majetek, který dosud nebyl znám, a nebyl-li podán návrh na zahájení tohoto řízení.⁶⁹ S ohledem na to, že soud ani notář jako soudní komisař se o takové skutečnosti v praxi dozvídá spíše výjimečně, ve většině případů je řízení zahajováno na návrh.

⁶⁸ DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-807400-107-9, s. 876.

⁶⁹ Tamtéž, s. 877.

K návrhu na dodatečné projednání dědictví je legitimován ten, kdo byl účastníkem původního dědického řízení (tj. dědic), popřípadě jeho právní nástupce. Pokud bylo řízení zastaveno pro nedostatek majetku, který v něm měl být projednán, je k návrhu aktivně legitimován ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem, popřípadě stát, pokud tvrdí, že mu má dědictví připadnout. Možnost dodatečného projednání majetku patřícího zůstaviteli není nijak časově omezena.⁷⁰

Lhůta k podání žádosti o dodatečné projednání pozůstalosti o aktivech pozůstalosti, které se objevily až po právní moci usnesení o dědictví, soud v souladu s ustanovením § 193 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních určí ve vyhlášce, kterou uveřejní na úřední desce soudu, přičemž tato lhůta však nesmí být kratší než 2 měsíce.

Účastníky dodatečného projednání dědictví jsou ti dědici, kteří jimi byli v původním řízení, popřípadě jejich právní nástupci; má-li zemřelý nebo zaniklý dědic více právních nástupců, mají tito nástupci v řízení postavení tzv. nerozlučných společníků. Dodatečné projednání dědictví nemění okruh dědiců, týká se výhradně nově zjištěného majetku a řídí se právní úpravou platnou v době úmrtí zůstavitele.⁷¹

Ustanovení § 193 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních pak stanoví, že pokud bylo řízení o dědictví skončeno usnesením, kterým byl veškerý majetek zůstavitele rozdělen mezi více dědiců a že žádný z dědiců nepožádal o dodatečné projednání dědictví, platí i ohledně nově najevo vyšlého majetku, že ho nabyli dědici podle původního usnesení o dědictví způsobem odpovídajícím potvrzení dědictví.

Platí tedy, že v případě, že původní řízení bylo zastaveno (pro nedostatek či absenci majetku) a že nově najevo vyšlý majetek takové opatření již neodůvodňuje, soud provede celé řízení, včetně zjišťování dědického práva; usnesení o vydání bezcenného nebo nepatrného majetku tomu, kdo vypravil

⁷⁰ DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-807400-107-9, s. 877.

⁷¹ Tamtéž.

pohřeb, tím zůstává nedotčeno. Pokud skončilo původní řízení usnesením o dědictví, zůstávají jeho výsledky nedotčeny a se stejným okruhem dědiců se projedná jen nově najevo vyšlý majetek.⁷²

Možnost dodatečného projednání dědictví se vztahuje pouze na situaci, kdy do dědického řízení nebyla zahrnuta určitá část majetku zůstavitele. V případě, že dojde k situaci, že byl opomenut některý z dědiců, nelze dědictví projednat dodatečně, ale je nutné řízení o dědictví obnovit. To lze provést prostřednictvím žaloby na obnovu řízení, která je upravena v ustanovení § 228 OSŘ. Proces obnovy dědického řízení je tedy obtížnější, než dodatečné projednání dědictví, resp. jeho části, která byla opomenuta.

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č.292/2013 o zvláštních řízeních soudních. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1678740.

4 VYBRANÉ ÚKONY V RÁMCI DĚDICKÉHO ŘÍZENÍ V PRAXI

4.1 VYHLEDÁVÁNÍ ZÁVĚTI

Otázka zjištění stavu a obsahu listin, které pro případ své smrti zůstavitel zanechal je upravena v ustanovení § 142 zákona o zvláštních řízeních soudních. Tyto listiny, mezi které patří i závěť, mají pro dědické řízení stěžejní význam. Z tohoto důvodu musí notář jako soudní komisař v řízení o dědictví věnovat zvýšenou pozornost právě vyhledávání těchto listin, závěť nevyjímaje.

Podle občanského zákoníku, který upravuje závěť v ustanovení § 1494 a násl., je v současnosti možné pořídit závěť v následujících formách:

- *„Závěť napsaná vlastní rukou zůstavitele (holografická),*
- *Závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele (alografická),*
- *Závěť ve formě notářského zápisu,*
- *Nově i závěť s úlevami – pouze tento druh závěti nevyžaduje písemnou formu.“⁷³*

Zákon přitom umožňuje vytvořit závěť s úlevami pouze v následujících případech: v prvním případě se jedná o závěť ústní, která je učiněna před třemi svědky a jejíž platnost je omezená na pouhé na dva týdny, ve druhém případě se jedná o závěť zaznamenaná starostou obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá, jejíž platnost je omezená jen na tři měsíce a ve třetím případě se jedná o závěť pořízená na palubě námořního plavidla, letadla, ve válce před velitelem vojenské jednotky ČR. Tato závěť platí pouhé tři měsíce.⁷⁴

Se skutečností, jak a kde byla závěť uzavřena pak úzce souvisí i vyhledávání závěti, které provádí notář v dědickém řízení. Vedle závěti

⁷³ Závěť. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2012 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/zavet/>.

⁷⁴ Tamtéž.

občanský zákoník nově upravuje i institut dědické smlouvy. Jedná se o pořízení, které má jak znaky závěti, tak i znaky smlouvy. Pořizovatel může v souladu s občanským zákoníkem uzavřít dědickou smlouvu, ve které povolává druhou smluvní stranu smlouvy, nebo třetí osobu za dědice nebo za odkazovníka, a druhá smluvní strana toto povolání za dědice přijímá. Na rozdíl od závěti může mít dědická smlouva pouze formu veřejné listiny,⁷⁵ čímž je její vyhledávání pro notáře v dědickém zřízení snažší, než v případě závěti, která může mít jak formu notářského zápisu, tak i jiné formy, které mohou být bez součinnosti s pozůstalými pro notáře těžko zjistitelné.

K vyhledávání závětí notář, které jsou pořízeny ve formě notářského zápisu, využívá notář Centrální evidenci závětí, která byla zřízena k 1. 1. 2001. Zřízením této elektronické evidence se zrušila oddělená evidence závětí a listin o vydědění u všech soudů první instance s tím, že nadále jsou evidovány u Notářské komory České republiky v jediné celostátní evidenci. Tím se tak posílila jistota pořizovatelů či odvolatelů posledních vůlí, že listina bude v dědickém řízení skutečně použita. Každý notář, který sepíše závěť, případně přijme závět do úschovy či sepíše listinu o správě dědictví, je povinen prostřednictvím dálkového přístupu zaevidovat tuto listinu do Centrální evidence závětí.⁷⁶

Po smrti pořizovatele notář pověřený jako soudní komisař k provedení úkonů v řízení o dědictví pak požádá Notářskou komoru elektronickou cestou o údaje, zda je evidována u zůstavitele některá listina zapisovaná do Centrální evidence závětí. Na základě této žádosti poskytne Notářská komora notáři informace o tom, zda je u konkrétního zůstavitele evidována závěť. Pokud je u konkrétního zůstavitele evidována závěť, poskytne komora notáři rovněž veškeré evidované údaje. Vyhledávání v samotné evidenci je velmi jednoduché, neboť v evidenci se vyhledává buď podle rodného čísla zůstavitele, pak jsou vyhledávány v části evidence s rodnými čísly, nebo podle data narození, pokud

⁷⁵ KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy* 2007, č. 5, ISSN 1210-6410, s. 157.

⁷⁶ MARCEL, Josef, HOLÍK, Luboš. Vývoj elektronizace notářství. *Ad Notam*. 2009, č. 4. ISSN 1211-0558, s. 131.

tyto údaje nejsou k dispozici, lze vyhledávat podle jména a příjmení zůstavitele.⁷⁷

V případě, že byla pořízena písemná závěť, která však nebyla svěřena notáři do úschovy a tudíž není evidována v Centrální evidenci závětí je obvykle nutná součinnost dědiců při vyhledávání závěti a dodání této závěti notáři, protože v řadě případů notář nemá reálnou možnost závěť sám vyhledat. Dědické řízení je ovládáno zásadou vyšetřovací, a proto je soud (resp. notář jako soudní komisař) povinen provést i jiné než účastníky navrhované důkazy, které jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu. Za tímto účelem bývá velmi často využíván institut výzvy, kterou notář jako soudní komisař vyzve účastníky, aby mu sdělili potřebné skutečnosti.⁷⁸

Významně obtížnější je pak rovněž situace v případě, pokud je možné, že zůstavitel pořídil závěť ústně. Zákon o zvláštních řízeních soudních v ustanovení § 145 odst. 1 stanoví, že za účelem zjištění *„zda zůstavitel pro případ své smrti pořídil ústně a jaký byl obsah tohoto pořízení, soud vždy nařídí jednání.“* V rámci jednání se pak v souladu s § 145 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních provádí důkaz *„písemným záznamem o zůstavitelově poslední vůli pořízeným svědky, byl-li vyhotoven, a vyslechne všechny svědky, před nimiž zůstavitel projevil svoji poslední vůli.“*

V zásadě lze účastníkům dědického řízení a dědicům doporučit, aby pokud mají informace o možné existenci závěti, na tuto skutečnost notáře ve vlastním zájmu raději upozornili, a to i přesto, že vyhledávání závěti je činností, která je svěřena notáři. Řízení o dědictví patří k soudním řízením, v nichž účastníci a třetí osoby zpravidla ochotně poskytují součinnost, nemusí tomu tak ovšem být vždy.⁷⁹

⁷⁷ MARCEL, Josef, HOLÍK, Luboš. Vývoj elektronizace notářství. *Ad Notam*. 2009, č. 4. ISSN 1211-0558, s. 131.

⁷⁸ BARTOŠ, Jiří. Výzva soudního komisaře a účinky marného uplynutí lhůty k jejímu vyhovění. *Ad Notam*. 2013, č. 1. ISSN 1211-0558, s. 10.

⁷⁹ Tamtéž, s. 10.

4.2 VYROZUMĚNÍ DĚDICŮ

Vyrozumění dědiců, resp. osob, které lze za dědice považovat, je upraveno v ustanovení § 164 zákona o zvláštních řízeních soudních. Vyrozumění se činí usnesením, které se adresátu buď vyhlásí u notáře (pokud je adresát přítomen), nebo se mu doručí do vlastních rukou s tím, že je vyloučeno náhradní doručení. Pokud by se vyrozumění nepodařilo řádně doručit, považuje se takový adresát za dědice neznámého pobytu.⁸⁰ Ustanovení § 165 zákona o zvláštních řízeních soudních pak umožňuje, jsou-li dotčené osoby přítomny, jim vyrozumění vyhlásit ve formě usnesení. V takovém případě již není potřeba doručovat.

Pokud osoba, o které lze mít důvodně za to, že je dědicem zůstavitele, není známa, popř. není známo místo jejího pobytu, je podle ustanovení § 166 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních nutné ho vyrozumět veřejnou vyhláškou, ve které je tato osoba vyzvána, aby se přihlásila soudu, nebo opatrovníkovi, který jí byl pro řízení ustanoven. Tato veřejná vyhláška se podle ustanovení § 166 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních pak rovněž doručuje opatrovníkovi, ostatním účastníkům dědického řízení a vyvěšuje se na úřední desce příslušného soudu. V některých případech může být, pokud to situace vyžaduje, vyhláška zveřejněna i v hromadných sdělovacích prostředcích.

Osoba, která nebyla vyrozuměna, nicméně lze mít za to, že je zůstavitelovým dědicem, může podle ustanovení § 167 zákona o zvláštních řízeních soudních až do pravomocného skončení dědického řízení uplatnit své právo u soudu buď v písemné formě, nebo ústním prohlášením učiněným do spisu.

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č.292/2013 o zvláštních řízeních soudních. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1678740.

4.3 ZJIŠTĚNÍ ZŮSTAVITELOVA MAJETKU

Zjišťování majetku, resp. aktiv a pasiv pozůstalosti je upraveno v ustanovení § 171 zákona o zvláštních řízeních soudních. § 172 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních pak uvádí, že aktiva pozůstalosti se zjišťují zejména ze soupisu pozůstalosti nebo také ze seznamu pozůstalostního majetku. Je možným rovněž zjistit prostřednictvím prohlášení dědiců. Pasiva pozůstalosti (tedy dluhy) se podle § 173 zákona o zvláštních řízeních soudních zjišťují zejména z údajů získaných od dědiců. Pokud se v rozhodných otázkách pasiv dědicové neshodnou, vede to v řízení o dědictví k tomu, že *„ke sporným dluhům se v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží.“*

Předně je nutné podotknout, že notář nemá v řízení o dědictví povinnost zjistit veškerý majetek, který náležel zůstaviteli a prakticky to ani není realizovatelné. Je tedy vždy žádoucí, aby účastníci dědického řízení byli notáři v této otázce nápomocni a o majetku, který je v dědickém řízení nutné projednat ho sami informovali, pokud o něm samozřejmě vědí.

Toto tvrzení podporuje i ustálená judikatura. Kupříkladu Městský soud v Praze v této souvislosti dovodil, že *„je povinností účastníků, aby konkrétně označili majetek (v tomto případě pohledávku) zůstavitele podle stavu v době úmrtí, a nikoli úkolem soudu, aby v dědickém řízení prověřoval osud pohledávky, která kdysi zůstaviteli náležela, ale z hlediska časového odstupu mezi jejím vznikem a úmrtím zůstavitele je vyloučeno, aby v době jeho úmrtí mu náležela v nezměněné podobě (co do výše pohledávky, případně co do osoby dlužníka).“⁸¹*

Samotné šetření však vždy provádí notář (soudní komisař) zejména prostřednictvím dotazů a výzev adresovaných finančním institucím (bankám apod.) Centrálnímu depozitáři cenných papírů a dalším příslušným institucí. Notář využívá také informací z evidence motorových vozidel a z katastru nemovitostí, přičemž je oprávněn si rovněž vyžádat příslušné dokumenty ze

⁸¹ Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 24 Co 279/99-57 ze dne 30. 11. 1999.

sbírky listin apod. Výsledkem tohoto šetření je pak soupis majetku a případných dluhů zůstavitele.⁸²

Soupis aktiv a pasiv dědictví provádí soud (soudní komisař) v dědickém řízení vždy, není-li řízení zastaveno pro nedostatek nebo nepatrnost majetku. Činí tak zpravidla při jednání, a to do protokolu. Soupis se člení na dvě části, z nichž v první (aktiva) jsou uvedeny jednotlivé věci, pohledávky a jiné majetkové hodnoty, a to tak, aby nemohly být zaměněny s jinými, spolu s údajem o jejich obvyklé ceně, nejde-li o věci bez hodnoty (v tomto případě se namísto obvyklé ceny uvede „bez hodnoty“) nebo majetková práva autorská („neoceňují se“). V druhé části soupisu se kromě přiměřených nákladů pohřbu uvedou zůstavitelovy dluhy s uvedením jejich výše ke dni úmrtí.⁸³

Z časového hlediska se soupis aktiv a pasiv dědictví provádí až po zjištění okruhu dědiců (tj. poté, co byl okruh dědiců postaven na jisto po jejich neodmítnutí dědictví) a zároveň ještě před uzavřením dědické dohody (je-li více dědiců a došlo k jejímu uzavření). Z hlediska majetkové funkce dědického řízení je sestavení soupisu aktiv a pasiv jedním z nejdůležitějších úkonů soudního komisaře, neboť se z něho vychází jak při určení obvyklé ceny majetku (a tím i výše odměny notáře), výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, tak při vypořádání dědictví včetně případného výpočtu tzv. povinného dílu neopominutelného dědice.⁸⁴

⁸² BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 17..

⁸³ BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*. 2013, č. 3. ISSN 1211-0558, s. 7.

⁸⁴ Tamtéž.

ZÁVĚR

Moje bakalářská práce pojednávala o postavení notáře v dědických věcech. Postavení notáře v dědických věcech se totiž významným způsobem liší od jeho postavení v běžné agendě činnosti notáře. Cílem této bakalářské práce tudíž bylo především určit, jaká jsou specifika činnosti notáře v dědickém řízení oproti jeho ostatním činnostem, které jsou velmi různorodé.

Mezi typické činnosti notáře patří například sepisování notářských zápisů o právních úkonech (smlouvách, závěti, apod.) a vydávání osvědčení právně významných skutečnostech. Notář také v rámci své agendy běžně ověřuje podpisy, ověřuje shodu kopie listin s originálem a přijímá do úschovy peníze stejně jako listiny. Vedle těchto typických úkonů notáře, notář vystupuje jako soudní komisař v řízení o dědictví. To znamená, že notář je ve své podstatě zmocněn k vykonávání úkonů v řízení o dědictví, ke kterým je příslušný soud. V této práci tak bylo zjištěno, že notář v postavení soudního komisaře, kterým je v dědickém řízení, není samostatným článkem civilního procesu, ale spíše pouhým soudním funkcionářem, který vykonává jednotlivé úkony soudu. V tom se liší od běžné agendy činnosti notáře, které se jinak notář věnuje.

Odlišnosti mezi „klasickými“ úkony notáře a činnostmi notáře v dědickém řízení lze pak spatřovat i v tom, že standardní úkony, které notář činí, jsou upraveny a charakterizovány v notářském řádu, zatímco činnost notáře jako soudního komisaře, je (a i před 31. 12. 2013 byla) upravena v odlišném právním předpise, který se věnuje soudnímu řízení. V současné době se jedná o zákon o zvláštních řízeních soudních, do konce roku 2013 se jednalo o OSŘ.

Druhým cílem práce byla pak charakteristika jednotlivých úkonů, které notář v praxi činí v rámci dědického řízení, a možných problémů a komplikací, které se s těmito úkoly mohou v praxi pojít. Od chvíle kdy je notář pověřen funkcí soudního komisaře v konkrétním dědickém řízení činí postupně celou řadu úkonů. Nejprve provádí předběžné šetření ve věci, kde se zjišťují základní informace o dědicích a majetku zůstavitele, následně pak dochází k podrobnému zjištění majetku a dluhů zůstavitele (aktiv a pasiv) a k jejich

soupisu. Poté následuje samotné projednání dědictví, které je zakončeno usnesením. Následně pak má notář ještě povinnost například poučit dědice o jejich daňových povinnostech, oznámit, kdo je dědicem bankovním ústavům apod. V této práci jsem podrobněji analyzovala především vyhledávání závěti, vyrozumění dědiců a zjištění majetku zůstavitele, neboť tyto kroky považuji za jedny z nejdůležitějších v rámci celého řízení o dědictví, neboť důsledky pokud není některý z výše uvedených kroků proveden řádně, mohou být v řadě případů závažné, a pokud např. v případě nezjištění určitého majetku nejsou závažné, jsou pro dědice i pro notáře v praxi alespoň nepříjemné, pokud má dojít k dodatečnému projednání dědictví, což je mnohdy zbytečná zátěž pro dědice i notáře, pokud by bylo v zásadě možné při věnování zjištění majetku dostatečné pozornosti a při optimální součinnosti pozůstalých zjistit majetek zůstavitele již na počátku dědického řízení.

V této práci jsem se snažila najít odpověď na výzkumnou otázku, která zněla: Jaká jsou hlavní specifika činnosti notáře v dědickém řízení oproti ostatním činnostem, které notář v rámci své praxe vykonává? Notář, jako soudní komisař je poměrně striktně vázán úpravou v zákoně o zvláštních řízeních soudních, neboť působí jako soudní funkcionář, s čímž souvisí i některé jeho povinnosti, které se podobají spíše úpravě soudního civilního procesu (např. postup při doručování usnesení o dědictví apod.). Notář je však také vázán notářským řádem, svými povinnostmi, které z něj plynou, jak pro řízení o dědictví, tak pro libovolnou další činnost notáře (např. povinnost poučovací). V řízení o dědictví tudíž dochází ke kombinaci povinností notáře podle notářského řádu a předpisů Notářské komory a s povinnostmi notáře jako soudního komisaře.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BARTOŠ, Jiří. Výzva soudního komisaře a účinky marného uplynutí lhůty k jejímu vyhovění. *Ad Notam*. 2013, č. 1. ISSN 1211-0558.
- BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*. 2013, č. 3. ISSN 1211-0558.
- BARTOŠ, Miloš. Ještě jednou k nové úpravě dědického řízení. *Ad Notam*. 2010, č. 2. ISSN 1211-0558.
- BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9.
- BÍLEK, Petr. Quo vadis, české notářství?. *Ad notam*. 2004, č. 2. ISSN 1211-0558.
- BUREŠ, Jan. Stručný průvodce dědickým řízením. *Ad Notam*. 2012, č. 3. ISSN 1211-0558.
- DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-807400-107-9.
- FOUKAL, Martin. Zpráva o stavu notářství v ČR. *Ad Notam*. 1998, č. 4. ISSN 1211-0558.
- HAVEL, Bohumil. Postavení notáře v rekonfigurovaném obchodním právu. *Ad Notam*. 2011, č. 6. ISSN 1211-0558.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy* 2007, č. 5, ISSN 1210-6410.
- KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). *Ad notam*. 2013, č. 2. ISSN 1211-0558.
- KRČMA, Martin. Český notář a poučovací povinnost. *Ad Notam*. 2012, č. 2. ISSN 1211-0558.
- MARCEL, Josef, HOLÍK, Luboš. Vývoj elektronizace notářství. *Ad Notam*. 2009, č. 4. ISSN 1211-0558.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, 351 s. ISBN 978-80-7201-552-4.
- SHELLE, Karel, SHELLEOVÁ, Ilona. *Die Konzeption des Erbrechts in der Tschechischen Republik*. 1. Vydání. Munich: Grin, 2010. 96 s. ISBN 978-3-640-53573-6.
- SHELLE, Karel, SHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. *Ad Notam*. 2003, č. 5. ISSN 1211-0558.
- SHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. 240 s. ISBN 978-80-25116-59-3.

SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. 1. vydání. Praha: Grada, 2010. 192 s. ISBN 978-80-247-3290-9.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 711 s. ISBN 978-80-7201-726-3.

VESELÁ, Jitka. Poučovací povinnost notáře (soudního komisaře) – daně a poplatky. *Ad Notam*. 2005, č. 2. ISSN 1211-0558.

WAWERKA, Karel. Naše republika a notářství. *Ad Notam*. 2008, č. 6. ISSN 1211-0558.

WAWERKA, Karel. Jaké dědické právo? *Ad Notam*. 2004, č. 2. ISSN 1211-0558.

Seznam použitých internetových zdrojů

BUSINESSINFO. Činnost notáře - povolení krok za krokem. *Businessinfo.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vykon-cinnosti-notare-povoleni-1677.html>

Důvodová zpráva k zákonu č.292/2013 o zvláštních řízeních soudních. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1678740.

MATĚJKOVÁ, Adéla. Význam majetkové funkce dědického řízení. *Právní rádce* [online]. 2007 [cit. 2013-10-16]. Dostupné z: <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-21238490-vyznam-majetkove-funkce-dedickeho-rizeni>.

PLÁNIČKOVÁ, Zdeňka. Činnost notáře. *Notářská kancelář* [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.nkplan.cz/index.php/innost-notae>.

Pozůstalost. *Notářská komora ČR* [online]. 2013 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <http://www.nkcr.cz/index.php?page=dedictvi>.

TICHÁ, Jitka, TICHÝ, Josef. Průběh řízení o dědictví. *Notariat Tichý* [online]. [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://notariat-tichy.cz/ded_prub_rizeni.html.

Závěť. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2012 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/zavet/>.

Seznam ostatních zdrojů

Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 24 Co 279/99-57 ze dne 30. 11. 1999.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 427/2008, ze dne 22.5.2009.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č.292/2013 o zvláštních řízeních soudních.

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

OSŘ – občanský soudní řád

OZ – občanský zákoník

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Diana Markush

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: Prezenční

Název práce: Postavení notáře v dědických věcech

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 41

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 23

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Počet ostatních zdrojů: 8

Vedoucí práce: JUDr. Martina Prokopová